

Yttrande

Datum 2010-04-26

Dnr 330-836-2010

Ert datum 2010-03-15

Er beteckning M2010/1101/Na

Remiss över En myndighet för havs- och vattenmiljö (SOU 2010:8)

Sammanfattning

- Riksantikvarieämbetet anser att det är anmärkningsvärt att kulturmiljöperspektivet i stort sett saknas. Det är angeläget att den nya myndigheten arbetar utifrån ett helhetsperspektiv på miljöfrågor, där också kulturmiljö ingår. Det bör framgå av instruktionen att den nya myndigheten ska arbeta utifrån ett helhetsperspektiv.
- Som förslaget till instruktion för den nya myndigheten är skrivet, riskerar kulturmiljöfrågorna i havet att inte tas om hand i planeringen.
- Riksantikvarieämbetet vill understryka att den nya myndighetens samordnande roll för de fyra vattenanknutna miljö kvalitetsmålen kräver att myndigheten arbetar tvärsektorielt.
- Den nya myndigheten bör, förutom med de myndigheter som särskilt nämns i utredningen, även samverka med Riksantikvarieämbetet.
- Eftersom den nya myndigheten föreslås vara en planeringsmyndighet, är det enligt Riksantikvarieämbetet nödvändigt att den nya myndigheten äger kompetens inom områdena fysisk planering och kulturmiljö.

Ett helhetsperspektiv på miljöfrågor

I kommittédirektiven på sidan 190 står det att dagens splittrade förvaltning leder till en bristande helhetssyn och att den nya myndigheten behöver utformas så att dessa problem undanröjs, samtidigt som nya problem och brister inte uppstår. På sidan 192 står det att en effektiviserad havs- och vattenmiljöförvaltning ställer krav på en utvecklad samordning och samverkan mellan såväl berörda myndigheter som aktörer och intressenter.

Den nya myndigheten föreslås ha till uppgift att verka för bevarande och hållbart nyttjande av havs- och vattenmiljöer. Myndigheten ska vara samlande, pådrivande och stödjande, men också ha befogenheter för reglering och tillsyn. Myndigheten ska bl.a. ha ett övergripande ansvar för miljö kvalitetsmålen *Ingen övergödning*,

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post riksant@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Plusgiro 599 94-4

Bankgiro 5052-3620

Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt *Levande kust och skärgård* och därtill ha ett samlat ansvar för fysisk planering till havs.

Miljöbalkens portalparagraf lyfter fram kulturmiljöns betydelse för en hållbar utveckling. De av riksdagen fastställda miljö kvalitetsmålen syftar till att:

- Främja människors hälsa
- Värna den biologiska mångfalden och naturmiljön
- Ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- Bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- Trygga en god hushållning med naturresurserna

Riksantikvarieämbetet anser att utredningen inte nått ända fram i förslagen om helhetssyn och samordning, då man utelämnat kulturmiljöperspektivet som är en central del av samhällsplaneringen. Med tanke på att den nya myndigheten kommer att hantera miljöbalken, ha ett ansvar för fysisk planering till havs samt ha ett samordningsansvar för fyra miljö kvalitetsmål, är detta anmärkningsvärt.

Havsplanering och marinarkeologiska frågor

Som förslaget till instruktion för den nya myndigheten är skrivet, riskerar kulturmiljöfrågorna i havet att inte tas om hand i planeringen. Detta är beklagligt eftersom dessa är på god väg att arbetas in i havsplaneringen, både vad gäller territorialhavet och för den del av havet som tillhör Sveriges ekonomiska zon. Bland annat hanteras kulturmiljön som berörs av vindkraftsetableringen vid Kriegers Flak i södra Östersjön som om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) gäller även där. Senast har dessa frågor behandlats på ett liknande sätt vid arbetena kring gasledningen i Östersjön.

Hoten mot det marina kulturarvet är omfattande. Dessa uppstår främst i samband med exploateringar som vindkraft, rörnedläggningar och kabeldragningar samt vid bottenrålning. Vrakplundring är än så länge ett begränsat hot på större djup. I Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS) finns i dagsläget ca 3 000 lokaliserade kulturhistoriskt värdefulla skeppsvrak registrerade, samt förlisningsuppgifter om ytterligare 15 000. Av karteringar inför de senaste årens exploateringar i havet att döma, kan det verkliga antalet kulturhistoriskt värdefulla skeppsvrak och andra miljöer – stenåldersboplatser, pålspärrar, kulturlager m.m. - vara mångdubbelt fler i de vatten som ingår i den nya myndighetens geografiska

ansvarsområde. Inte minst skeppsvraken i Östersjön är av stort internationellt intresse. Östersjön räknas som ett av världens mest trafikerade vatten under de senaste tusen åren, och är som sådant en enorm bank att hämta historisk kunskap från. Östersjöns mycket goda bevarandeförhållanden gör dessutom att många skeppsvrak står närmast skrovhela på dess botten, vilket är världsunikt.

Miljö kvalitetsmålen och tvärssektoriellt arbete

Eftersom miljö kvalitetsmålen är ett uttryck för en helhetssyn på miljöfrågor, och en så viktig del av den nya myndighetens verksamhet, är det av stor betydelse att den nya myndighetens arbete präglas av en helhetssyn på landskapet och en uttalad tvärssektoriell ambition. Då kan den nya myndighetens samordnande roll i miljömålsarbetet innebära en möjlighet att skapa bättre förutsättningar för att nå miljö kvalitetsmålen.

Utredningen tar upp länsstyrelsernas betydelse för det samlade miljöarbetet på den regionala nivån. Riksantikvarieämbetet delar uppfattningen att länsstyrelserna är bäst lämpade att lösa tvärssektoriella frågor på regional nivå, där många ibland motstridiga intressen ska hanteras. Riksantikvarieämbetet vill dock påtala att en risk med en ökad sektorisering på central nivå i form av en miljömyndighet för landfrågor och en för vattenfrågor, kan vara att det tvärssektoriella arbetet på regional och lokal nivå försvåras.

I utredningen framhålls att samverkan med Naturvårdsverket är centralt för den nya myndigheten, men det konstateras samtidigt att det som finns i gränslandet mellan land och vatten riskerar att falla mellan stolarna. Ofta är det i just det gränslandet som de kulturhistoriska lämningarna återfinns. Exempelvis vid ekologisk restaurering av vattendrag blir problematiken kring dessa lämningar, såsom flottningslämningar och dämmen, tydlig. För att hantera målkonflikter mellan naturvårdsintressen, kulturmiljöintressen och fiskeintressen krävs att alla intressena synliggörs och beaktas. Vid ekologisk restaurering av vattendrag finns stora skillnader mellan olika intressen vad gäller resurser och kunskapsunderlag, vilket kan innebära att kulturmiljöaspekterna inte blir nog belysta och tillgodosedda. Riksantikvarieämbetet vill därför understryka vikten av att den nya myndighetens arbete präglas av en helhetssyn och ett tvärssektoriellt arbetssätt.

Samverkan med andra myndigheter och kompetens inom den nya myndigheten

I 8 § *Förslaget till myndighetsinstruktion* nämns vilka myndigheter den nya myndigheten särskilt ska samverka med. Här nämns Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Kustbevakningen och länsstyrelserna. Här bör även Riksantikvarieämbetet nämnas. Sedan länge finns det ett samarbete på central nivå mellan Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Fiskeriverket. De tre myndigheterna står gemensamt bakom de år 2007 framtagna nationella strategierna för restaurering samt skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer.

Riksantikvarieämbetet vill också påminna om den pågående utredningen kring havsplanering i svenska vatten (M 2009:03). I direktiven nämns Riksantikvarieämbetet som en av de myndigheter som berörs av planering i havsområden. Därtill nämns kultur- och fornlämningar bland intressen att beakta. I kommittédirektiven tas sambandet med utredningen för den nya myndigheten upp. Här slås fast att "den nya myndighetens ansvar för planering av havsområden kommer att ställa särskilda krav på samordning och samverkan mellan såväl berörda myndigheter som aktörer och intressenter". Riksantikvarieämbetet anser att utredningen om den nya myndigheten i sin helhet borde ha varit bättre kopplad till den pågående havsplaneringsutredningen.

Det är dels viktigt att den nya myndigheten samverkar med andra myndigheter, men också att det inom myndigheten finns rätt kompetens inom relevanta frågor. Den nya myndigheten föreslås få ett ansvar för fysisk planering till havs, vilket innebär att den nya myndigheten kommer att behöva kompetens inom fysisk planering och kulturmiljö.

Detta beslut har fattats av överantikvarien Knut Weibull efter föredragning av antikvarien Johan Loock. Även bitr. avdelningschefen Anita Bergenstråhle-Lind och enhetschefen Karin Schibbye har varit med om den slutliga handläggningen.

Knut Weibull

Johan Loock

Kopia till: Kulturdepartementet och Statens Maritima Museer